

129 yılının sonlarında (747 sonbaharı) Ebû Müslim-i Horasânî kuvvetlerinin sü-
ratle artması Horasan'da kendi araların-
da savaşmakta olan Arap kabilelerini ona
karşı birleştirmiş, Ali b. Cüdey' ve Şeybân
b. Seleme el-Harûrî gibi isyancılar Nasr'la
ittifak kurmuşlardı. Ancak Ebû Müslim,
babasını Nasr'ın öldürttüğüne inandır-
dığı Ali'nin ittifaktan ayrılıp kendisine katil-
masını sağladı ve birlikte Nasr'ın üzerine
yürüdüler. Merv'i onlara bırakmak zorunda
kalan Nasr (9 Cemâziyelevvel 130 / 15 Ocak
748), sırasıyla Serahs, Tûs ve Nişâbur'a çe-
kildi. Tûs'u ele geçiren Abbâsî nakib ve ku-
mandanlarından Kahtâbe b. Şebîb, ken-
disini durdurmaya çalışan Nasr'ın oğlu Te-
mîm'i yenip öldürdükten sonra Nişâbur'a
yöneldi. Bunu duyunca Kûmis'e, halifenin
emriyle Irak Valisi Yezîd b. Ömer'in gön-
derdiği ordunun Kahtabe tarafından he-
zimete uğratılmasının ardından Rey'e çe-
kilen Nasr orada hastalandı ve Hemedan'a
götürülürken Sâve'de öldü (12 Rebûllev-
vel 131 / 9 Kasım 748).

Kaynaklarda ihtiyatlı, siyaseti iyi bilen,
cömert, fesahat ve belâgat sahibi başarılı
bir vali olarak tanıtılan Nasr'ın Horasan'da
o döneme kadar görülmemiş bir refah sağ-
ladığı kaydedilmektedir. Vergi reformu ve
imar faaliyetleri yanında divan defterlerini
Pehlevîce'den (Orta Farsça) Arapça'ya çe-
virtmiştir. Aynı zamanda şair olan Nasr'ın
şiiirleri, Abdullah el-Hatîb tarafından der-
lenerek *Dîvânü Nasr b. Seyyâr* adıyla
yayımlanmıştır (Bağdat 1972).

BİBLİYOGRAFYA :

Halîfe b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 359, 366,
370, 388-391, 396-397; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda),
bk. İndeks; a.m.f., *Ensâbü'l-esrâf* (nşr. Mahmûd
Firdavs el-Azm), Dimaşk 1998-2000, III, 133, 136,
144-153; X, 28-29; Ya'kûbî, *Târîh*, s. 312, 326,
332-333, 340-342; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), bk.
İndeks; Nerşahî, *Târîhu Buḥârâ* (trc. ve nşr. Emîn
Abdülmecîd Bedevî – Nasrullah Mübeşşir et-Tîrâzî),
Kahire 1385/1965, s. 21, 24, 89-90; J. Wellha-
usen, *Arap Devleti ve Sukutu* (trc. Fikret İşiltan),
Ankara 1963, s. 216-219, 225-233, 251-256, ayrı-
ca bk. İndeks; M. A. Shaban, *The Abbasid Revo-
lution*, Cambridge 1970, s. 92, 103, 108, 117-
118, 123-137; E. L. Daniel, *The Political and So-
cial History of Khurasan under Abbasid Rule, 747-820*,
Minneapolis 1979, s. 44-58, 74-86; V. V. Barthold,
Moğol İstîlâsına Kadar Türkistan (haz. Hakkı Dursun
Yıldız), İstanbul 1981, s. 247-
253; Mehmet Yıldırım, *Nasr b. Seyyâr ve Zama-
nı* (yüksek lisans tezi, 1990), EÜ Sosyal Bilimler
Enstitüsü; Yusuf Kısa, *Nasr b. Seyyâr ve Emevî-
lerin Yıkılışı Yıllarında Türk Yurtlarının Siyasî
Durumu* (yüksek lisans tezi, 1994), SÜ Sosyal Bi-
limler Enstitüsü; Nahide Bozkurt, *Oluşum Süre-
cinde Abbasi İhtilali*, Ankara 2000, bk. İndeks;
Osman Aydın, *Fethinden Sâmânîler'in Yıkılışı-
na Kadar (93-389/711-999) Semerkant Tarihi*
(doktora tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitü-

sü, s. 251-262, 269-280; H. A. R. Gibb, *Orta As-
ya'da Arap Fetihleri* (trc. Hasan Kurt), Ankara
2005, s. 82-103, 106-112; Muhammed b. Nâsir
b. Ahmed, "Nasr b. Seyyâr ve eşeruhû fi Bilâ-
di-ş-şark", *Mecelletü Câmî'ati'l-İmâm Muḥam-
med b. Su'ûd el-İslâmiyye*, sy. 25, Riyad 1420/
1999, s. 437-562; K. V. Zetterstéen, "Nasr b. Say-
yâr", *IA*, IX, 107-109; C. E. Bosworth, "Nasr b.
Sayyâr", *El²* (İng.), VII, 1015-1016.

NAHİDE BOZKURT

NASR SÜRESİ

(سورة النصر)

Kur'an-ı Kerim'in yüz onuncu sûresi.

Medine döneminde nâzil olmuştur. Büt-
tün olarak indirilen son sûredir. Nüzûl za-
manı hakkında ileri sürülen farklı görüş-
ler içinde sûrenin Vedâ haccı sırasında (Zil-
hicce 10 / Mart 632) nâzil olduğunu belir-
ten rivayet ağırlık kazanmakla birlikte İslâ-
miyet'in hızla yayılmaya başladığı 7 veya 8
(628 veya 629) yılında indiğini kabul eden-
ler de vardır (Âlûsî, XXX, 676; M. Tâhir İbn
Âşûr, XXX, 514-515). Üç âyet olup fâsılası
"ح . ا" harfleridir. Adını ilk âyetinde geçen
nasr (yardım) kelimesinden alır. "İzâ câe
nasrullah" ve Hz. Peygamber'in vefatına
işaret ettiği için Tevdî (vedâ) sûresi olarak
da isimlendirilir.

Daha önce nâzil olan âyetlerde Allah Te-
âlâ hidayet ve hak dinle gönderdiği pey-
gamberine zafer vereceğini vaad etmişti
(et-Tevbe 9/32-33; es-Saf 61/8-9). Bu sûre-
de ilâhî yardımın gelip fethin gerçekleştiği
ve insanların gruplar halinde Allah'ın di-
nine girdiği belirtilmiş, Resûlullah'tan Cen-
nâb-ı Hakk'ı övgü ifadeleriyle yüceltmesi
ve bağışlanma talebinde bulunması isten-
miştir. Sûrede geçen "ilâhî yardım ve za-
fer" (nasr, feth) hakkında değişik görüşler
ileri sürülmüştür. Hz. Peygamber ve asha-
bı, vahyin başlangıcından itibaren Hudey-
biye Antlaşması'na kadar (6/628) büyük
sıkıntılar çekmişti. Yirmi yıla yaklaşan bu
süre içinde müslümanlar maddî ve mânevî
bakımdan donandıktan sonra ilâhî nusret
ve zafer dönemi gelmiş ve Resûl-i Ek-
rem'in vefatından iki üç ay öncesinde ba-
şarı kernal noktasına ulaşmıştır. Sûrede bu
hususla işaret edilerek son peygamberden
ebedî âleme geçiş hazırlıklarına başlaması
ima edilmiştir. Nitekim bazı kaynaklarda
Resûl-i Ekrem'in süreden böyle bir işaret
aldığını ifade ettiği kaydedilmektedir (me-
selâ bk. *Müsned*, I, 217, 338; Taberî, XV,
434).

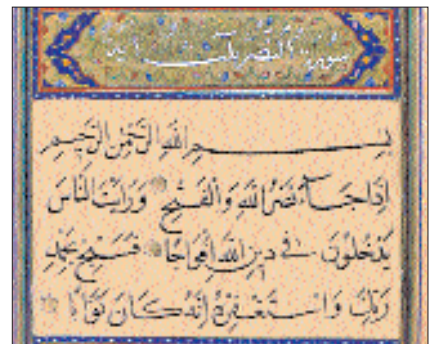
Hz. Âişe'den gelen rivayetlerde Resûlul-
lah'ın Nasr sûresinin nüzûlünden sonra

namaz sırasında ve diğer zamanlarında
Allah'ı tesbih edip O'na hamd ettiği ve iş-
tiğfarda bulunduğu belirtilmektedir (Bu-
hârî, "Tefsîr", 110/1-2; Müslim, "Şalât",
218-220). Hz. Peygamber'in bu dua ve ni-
yazını bir şükür ifadesi, ebediyet âlemi
için bir hazırlık ve ümmeti için örnek ola-
rak değerlendirmek mümkündür. Nasr
sûresinde ayrıca müminlere elde ettikleri
zafer ve gücün, benimsedikleri dinin yer-
leşip yayılması şeklindeki nimetlere karşı-
lık Allah'a hamdederek şükürde bulunma-
ları, mânevî sahada gelişmeleri için Allah'tan
mağfiret dilemeleri yönünde mesaj
verilmektedir.

Nasr sûresinin fazileti hakkında Enes
b. Mâlik'ten rivayet edilen ve diğer bazı sù-
releri de kapsayan hadiste "İzâ câe nas-
rullah" sûresinin Kur'an'ın dörtte birine
denk olduğu ifade edilmiştir (*Müsned*, III,
146-147, 221; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 7;
sihhatinin değerlendirilmesi için bk. *Müs-
ned* [Arnaût], XIX, 472-473; XXI, 32-33;
İbrâhim Ali, s. 381-382). Bu oran Kur'an
muhtevasının tevhid, nübüvvet, dünya ve
âhiret ahkâmı şeklinde dört bölümde özet-
lenmesi ve Nasr sûresinin peygamber gön-
derme amacını teşkil eden "insanların di-
ne girmesi" olgusunu temsil etmesi biçiminde
açıklanmıştır (*a.g.e.*, s. 382). Bazı
kaynaklarda nakledilen, "İzâ câe nasrullah
sûresini okuyan kimseye Mekke'nin fethedildiği
gün Muhammed'le birlikte bulunan gazilerin
sevabı verilir" meâlindeki hadisin (Zemahşerî,
IV, 295; Beyzâvî, IV, 460) mevzû olduğu
kabul edilmiştir (Muhammed et-Trablusî,
II, 729).

Nasr sûresi hakkında yazılan eserlerden
bazıları şunlardır: İbn Receb, *Tefsîru sù-
reti'n-Nasr* (İbn Kayyim'in *Tuhfetü'l-ve-
dûd* adlı eseriyle birlikte, Lahor 1339; nşr.

Nesih hattıyla yazılmış Nâsr sûresi

Muhammed b. Nâsır el-Acmî, Küveyt 1407/1986; nşr. Eşref b. Abdülmaksûd, Kahire 1987); Muhammed b. İbrâhim el-Hüseynî, *Tefsîru sûreti'n-Naşr* (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 62); Ali b. Mustafa el-Erbilî, *Tefsîru sûreti İzâ câ'e naşrullâh* (İÜ Ktp., AY, nr. 2202); Âli Mustafa, *'İzzetü'l-âşr fi tefsîri sûreti'n-Naşr* (TSMK, Revan Köşkü, nr. 201); Üveys b. Muhammed Üskûbî (Veysi), *Ğurretü'l-âşr fi tefsîri sûreti'n-Naşr* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3635); Mehmet Fevzi Sevilmiş, *Nasr Suresinden Bazı Hakikatler* (İzmir 1956).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 217, 338; III, 146-147, 221, a.e. (Arnaût), XIX, 472-473; XXI, 32-33; Buhârî, "Tefsîr", 110/1-2; Müslim, "Şalât", 217-220; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 7; Taberî, *Câmi'u'l-bejân* (nşr. Sidki Cemil el-Attâr), Beyrut 1415/1995, XV, 434; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl* (nşr. Seyyid el-Cümeylî), Beyrut 1410/1990, s. 401; Zemaşşerî, *el-Keşşâf* (Beyrut), IV, 293-295; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXXII, 149-164; Beyzâvî, *Envârü't-tenzil*, Beyrut 1410/1990, IV, 460; İbn Kesîr, *Tefsîrül'l-Kur'âni'l-âzîm*, Kahire, ts. (Dâru İhyâ'ül-kütübü'l-Arabiyye), IV, 561-563; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedidi'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408, II, 729; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî* (nşr. M. Ahmed el-Amed – Amr Abdüsselâm es-Selâmî), Beyrut 1421/2000, XXX, 676; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Beyrut 1421/2000, XXX, 514-515; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *Fezâ'ilü'süveiri'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire 1421/2001, s. 381-382; Mahbûbe Müezzîn, "Sûre-i Naşr", DMT, IX, 421-422.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

NASRÂBÂDÎ,

İbrâhim b. Muhammed

(إبراهيم بن محمد نصر آبادي)

Ebû'l-Kâsım İbrâhim b. Muhammed b. Ahmed b. Mahmeveyh en-Nasrâbâdî (ö. 367/978)

İlk devir sûfilerinden, muhaddis.

Nişâbur'un Nasrâbâd mahallesinde doğdu. Şeyhülcibâl diye tanınan Kirmanşahlı sûfi İbrâhim b. Şeybân'dan hadis, fıkıh, tarih ve tasavvuf ilimlerini tahsil etti. Genç yaştan itibaren hadis ilmine özel bir ilgi duydu. Hadis toplamak için Horasan şehirlerinin yanı sıra İran, Irak, Suriye ve Mısır'ı dolaştı. Fakih ve muhaddis Ebû Bekir el-Ebherî ile muhtemelen, on beş yıl kaldığı Bağdat'ta görüştü. Rivayetlerinin çoğu, kendisinden bütün musanneflerini dinlemek için uzun müddet beraber bulunduğu hocalarından İbn Ebû Hâtim'e dayanır. Sülemî ve Hatîb el-Bağdâdî tarafından sika olarak nitelenen Nasrâbâdî'den Hâkim

en-Nisâbü'rî, Ebû Abdurrahman Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî, Ebû Hâzım el-Abdûyî, Ebû'l-Alâ Muhammed b. Ali el-Vâsıtî, Ebû Ali ed-Dekkâk ile birlikte bir topluluk hadis rivayet etmiştir.

Nasrâbâdî Ebû Bekir eş-Şiblî'ye mürid olduktan sonra muhtemelen şeyhiyle birlikte Nişâbur'dan ayrıldı. Memleketine yirmi yılı aşkın bir süre sonra 340'ta (952) döndüğüne göre Şiblî'ye 320 (932) yılından önce intisap etmiş olmalıdır. Ebû Ali er-Rûzbârî, Ebû Muhammed el-Mürtâis gibi sûfilerle sohbet eden Nasrâbâdî, Mekke'de Ebû Osman el-Mağribî ile görüştü. Ebû Abdurrahman Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî ve Ebû Ali ed-Dekkâk onun ileri gelen müridlerindedir.

Hallâc-ı Mansûr'un takipçilerinden olan Nasrâbâdî uzun bir ayrılıktan sonra döndüğü Nişâbur'da görüşlerini herkese açık olmayan sohbet meclislerinde yaymaya başladı. Nebî ve siddîkların ardından en büyük muvahhid olarak nitelediği Hallâc'ın ruh konusundaki görüşlerini savunması sebebiyle hakarete uğradı, dövüldü ve hapsedildi. Ruhun yaratılmadığını iddia ettiği şeklindeki suçlamaya, "Hayır! Ben sadece 'ruh yaratılmıştır' ifadesini kullanmıyorum, 'ruh rabbimin emrindedir' (el-İsrâ 17/85) diyerek Allah'ın dediğini söylüyorum" şeklinde cevap verdiyse de eleştirilmekten kurtulamadı. Onun, kelâmcı ve fakih Ebû İshak el-İsferâvî'nin Nişâbur Camii'nde ruhun yaratıldığına dair yaptığı vaazdan etkilenecek bir görüşünden döndüğü kaydedilmektedir (Bedrân, II, 251). Nasrâbâdî'nin hıristiyan mezarlarını ziyaret ederek etrafında tavaf yapması da eleştiri konusu olmuştur. Bu davranışının Kâbe'yi küçümsemediği anlamına geldiğini söyleyenlere böyle bir niyeti olmadığını, ikisini de Allah'ın yarattığını, ancak Kâbe'deki faziletin diğerinde bulunmadığını belirtmiş, böyle bir davranışın Allah'ın yarattığı olduğu için köpeğe ikramda bulunan kimsenin davranışına benzediğini söylemiştir. Ferîdüddin Attâr, onun aşk ve muhabbet galebesiyle beline zünnar bağlayıp Mecûsîler'in ateşkedelerini tavaf ettiğini kaydederek (*Tezkiretü'l-evliya*, s. 785).

Kırk defa hac yaptığı belirtilen Nasrâbâdî hayatının sonlarına doğru Mekke'ye yerleşip kendisini tamamen ibadete verdi. Bu yolculuğu sırasında ona refakat eden müridi Sülemî, seyahatin şeyhin hayatının sonuna doğru gerçekleştiğini belirttiği halde tarihini yanlışlıkla 336 (948) olarak kaydetmiştir. Diğer müellifler ise bu seyahatin 365 (976) ya da 366 (977) yılında ger-

çekleştiğini belirtir. Nasrâbâdî 367 yılı Zilhiccesinde (Temmuz 978) Mekke'de vefat etti ve Fudayl b. İyâz'ın yanına gömüldü. Ferîdüddin Attâr ve Abdurrahman-ı Câmî, diğer müelliflerin aksine şeyhin ölüm tarihini 372 (982-83) olarak zikretmektedir. Oğlu Ebû İbrâhim İsmâil kendisi gibi sûfi ve muhaddistir.

Vâzilik, zâhidlik ve sûfliğinin yanı sıra tarih bilgisine özellikle vurgu yapılan Nasrâbâdî'ye göre Hak'tan gelen bir cezbe insan ve cin topluluğunun ibadetinden daha üstündür. "Sana Hak'tan bir şey görüldüğünde ne cennete ne de cehenneme aldir, fakat o hal geçince Hakk'ın yüce kıldığını sen de yüce kıl" diyen Nasrâbâdî'nin galebe ve vecd halindeyken bu tür davranışlarda bulunmuş olmakla birlikte genellikle şeriat çizgisinden sapmamaya çalıştığı görülmektedir. Nitekim tasavvufun aslını Kitap ve Sünnet'e sınırlamak, hevâ ve bid'attan el çekmek, pirlere saygılı olmak, halkın hatalarını hoş görmek, dost ve arkadaşlarla iyi geçinmek, güzel ahlâklı olmak, evrâda devam etmek, ruhsatlara yanaşmamak ve te'vil yapmamak şeklinde tanımlamış, bu çerçevede şeriata uymayan ya da şüpheli olan şeylerden kaçınmanın gerekliliği üzerinde durmuştur. Ona göre Hakk'a yakın olmak farzları eda etmekle, mârifet sünnete uymakla, muhabbet nâfilelere devam etmekle kazanılabilir. Nasrâbâdî velâyetin son merhalesini nübüvvetin başlangıcı olarak nitelemiş, Hz. Peygamber'in mârifete dair konulardan söz etmemesinin onun kemalinden kaynaklandığını söylemiş, bir şeyde kemale erenin o şeyden az söz ettiğini belirtmiştir. Sülemî ve Attâr, onun topladığı hadisleri kaydettiği bir kitabından bahsetmekteyse de eser günümüze ulaşmamıştır. Kaynaklarda sadece birkaç beyit şiiri kaydedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sülemî, *Tabakât*, s. 484-488; Halife en-Nisâbü'rî, *Telhiş-i Tarih-i Nişâbur* (nşr. Behmen Kerîmî), Tahran, ts. (Kitâbhâne-i İbn-i Sînâ), s. 161; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VI, 169-170; Kuşeyrî, *er-Risâle*, I, 193-194; Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 263-264; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), V, 492-493; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşq*, II, 249-253; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VIII, 412; Ferîdüddin Attâr, *Tezkiretü'l-evliya* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1991, s. 785-792; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, III, 310-311; Sibî İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtü'z-zamân* (nşr. Cenân Celîl Muhammed), Bağdad 1990, s. 197-198; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XVI, 263-267; a.mlf., *el-İber*, II, 125; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sena 351-380*, s. 367-371; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, VIII, 81-83; Safedî, *el-Vâfi*, VI, 117-118; Yâfîî, *Mir'âtü'l-cenân*, II, 387-388; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Cize 1419/1998, XIV, 819-820; Fâsî, *el-İkdu's-şemin*, III, 237-239; İbn Tağ-